

ISSN 2367-7031 / www.piron.culturecenter-su.org

БРОЙ # 19 / 2020 / ИЗВЪНРЕДНАТА 2020

URL: <http://piron.culturecenter-su.org/wp-content/uploads/2020/06/19-2020-Geogi-Kapriev.pdf>

Не става по интернет!

Интервю от серията „Наука в извънредно положение“

Георги Каприев

Георги Каприев, проф. дфн, преподава философия в СУ „Св. Климент Охридски“. Член е (2002-2012 – президент на комисията „Византийска философия“) на Международното общество за изследване на средновековната философия (S.I.E.P.M.), на немското Общество за изследване на философията на средновековието и ренесанса (GPMR) и съосновател на Европейския висш колеж за антична и средновековна философия (EGSAMP). Бил е гост-професор и гост-лектор в много европейски университети. Автор е на 26 книги (на български и немски) и на 28 съставителства. Главен редактор на philosophia-bg.com. Създател на Архив за средновековна философия и култура, Bibliotheca Christiana, Християнство и култура, Studien und Texte zur Geistesgeschichte des Mittelalters (поредица на издателство Brill) и т.н. Съставител и съавтор на византийския дял в тома *Byzanz. Judentum* от поредицата Grundriss der Geschichte der Philosophie, begründet von Friedrich Ueberweg. Преводач от латински, старогръцки, немски и руски.

Адрес за кореспонденция: g.kapriev@gmail.com.

Нека най-напред заявя, че тази форма на общуване (онлайн интервюто – *бел. ред.*) ми е непривична, за да не кажа нещо много по-силно. Но приех поканата на Културния център на Софийския университет, който изпрати примерни теми, по част от които искам да кажа какво мисля.

Няма да коментирам въпроса дали феноменът, предизвикан от коронавируса, е на първо място здравен и медицински, или по-скоро политически, икономически, финансов, социален. Не че нямам мнение. Искам да подчертая обаче, че той откри и направи видима една голяма криза, която бих определил като криза на антропологическото, криза на човешкото.

Човекът много лесно прие да мисли за себе си като за парче живо месо. На първо място, ако не и изцяло. В идеал – парче безсмъртно живо месо. Очевиден е лесният отказ от свободи, от права, от онова, което прави човека действително човек. Един страх, представящ себе си като конкретен, но всъщност абстрактен – страхът от собствената безпомощност.

Ситуацията е ефект от нещо, което трябва да оценим като историческа благодат: дълъг, 75-годишен мир, нарастващо благоденствие. Което пък от своя страна довежда до загуба на социален и исторически имунитет. Безсмъртието, за което споменах, се мисли действително само като телесно. Моят велик колега Кент Емери ми писа по Великден: „Знаеш ли, голяма част от населението на Съединените щати е убедено, че душата умира заедно с тялото“. Аз му отговорих: „Знаеш ли, част от българското население не е сигурно, че има душа“. Ето за тази криза става дума тук.

Когато си в режим на такава криза и, повтарям, в рамките на едно относително доста високо благоденствие, ти си обърнат към идеята за „и така нататък“, „пак от същото и пак от него“. Това е съчетано с едно прогресистко научно суеверие, както го нарича Карл Ясперс, едно суеверие в науката, която ще уреди така или иначе всичките ни въпроси, ще уреди всичките ни проблеми. И то по-бързо и по-качествено от природата. Всъщност току-що изрекох дефиницията за магия: като природата, но по-бързо и по-качествено.

Съвсем естествено е това суеверие да се оттече в мощно доверие към врачки и врачове, към вождове, към фитнес инструктори и подобни фигури. Всичко това става през медиите и социалните мрежи. Социумът започна да се управлява през медиите, да се управлява по един хоризонтален начин. Съвсем естествено е, че авторитети в тази ситуация станаха всевъзможни зализани шамани и всичкознайци.

Впрочем медийното популяризиране на науката е един сравнително нов феномен. Поне в немската преса за първи път научно откритие е обявено във вестник през 1895 година. Става дума за откритието на Рънтген, така наречените рентгенови лъчи. Любопитно е, че в това кратко съобщение не е споменато името на техния откривател. Първият учен от голям мащаб, и то от природните науки, който набира популярност чрез медиите, както е известно, е Алберт Айнщайн.

Какво стана сега? Сегашният уплах, страх от нещо, от една пандемия, която не бива да отричаме, от една глобална опасност за здравето, която не подбира нито по имуществен, нито по образователен, нито по социален ценз, а кара наред, изкара на преден план действителните експерти, специализираните учени. Понеже тук се подмята думата спешна наука – такова нещо няма. Спешната наука е политически инструмент. В ситуации като сегашната тя се включва, но аз не бих я нарекъл точно наука.

В момента нараства значимостта на специалистите медици, специалистите физици, специалистите биолози, специалистите химици, търсеци, така да се каже, спасение от тази зараза. Отново – експертите по тяло, експертите по организъм. Но аз бих казал така: да не дава Господ медийна популярност да получат хората с моите специалности! Защото това би означавало, че ние сме не във, а след много тежка антропологическа криза, след антропологически разпад.

В XX век е имало три такива периода – периодът след Първата световна война, периодът след Втората световна война, особено настойчиво през първите четири-пет години, и (в не такава мощна степен) – периодът от края на 60-те и началото на 70-те години. Забележително е, че промените от края на 80-те не предизвикаха подобен трус, подобно популяризиране на хората с моята специализация.

Разбира се, мястото на същинската наука съвсем не е в медиите. Мястото на същинската наука е в специализираните институции, в специализирания научен диалог.

Диалог между специалистите, онези малцината, винаги малцина. Във всяка наука има една малка група, няколко десетки души в света, които биха могли да се определят по този начин.

И сега нека кажем нещо за университетите в хоризонта на тази ситуация. Известно е за историците, че създадените в края на XII и през XIII век университети са пометени от чумната епидемия в средата на XIV век, от която те така и не могат да се възстановят. Става дума за структурен срив. Наистина, университетите продължават да кретат през вековете, губещи все повече и повече онова, което бихме нарекли тяхно определение и предназначение.

Става така, че в началото на XIX век, през 1809 година, се въвеждат нови възгледи за образованието. В Прусия, в Берлин. В началото на тази реформа, но далеч не единствен неин двигател, е Вилхелм фон Хумболт. Ние славим Хумболт като основател на Хумболтовия университет, правилно, но това съвсем не е цялата негова образователна реформа. Той разгръща план за трите образователни нива – основно, след това гимназиално и най-сетне висше, във всяко от които, със съответната интензивност, критериите са: преподаване, задължително съчетано с изследване, свобода на изследването, персонална размяна на идеи между самите изследователи и между изследователите и техните студенти. Затова са научните форуми – ние пишем своите доклади, за да се срещнем лице в лице и да обсъдим последните проблеми, възникнали пред нашите науки. Това се отнася абсолютно за всяка наука, не само за нашата.

Да не говорим пък за работата преподавател–студент. За талантливия студент, работещ с конкретен преподавател, наставник, този преподавател е и съветник, той е и изповедник, той е и окуражител. Това е една много персонална работа и тя не става по социалните мрежи и по интернет. Когато говоря за всичко това, трябва да кажа, че става дума наистина за наука от висока класа, за висококвалифицирани изследователи и преподаватели. Големите университети, чиито имена всички знаем, са големи не защото имат толкова и толкова квадратни метра на студент и по компютър и половина на глава от населението, а защото имат изключително компетентни, мощни като мисъл и като характер преподаватели. Мисля, че това е един много тежък дефицит в нашата образователна система, върху който не е лошо да помислим. Тук следва да се добави и

взаимодействието, синергията, ако щете продуктивната конкуренция между талантливите студенти.

Целият този процес не става онлайн. Илюзията, че ние можем да преподаваме наука, да развиваме наука със средствата на съвременната медия, е много ясен сигнал за кризата на съвременното университетско образование, за неговия предизвестен провал. Нещата отиват натам, че се налага да мечтаем за нов Хумболт. И само да се надяваме, че той няма да се появи чак след столетия.

Бъдете здрави, с интензивна душевност и бодър дух!